

СЕКЦІЯ
«СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ
ОПОДАТКУВАННЯ В УМОВАХ ІНСТИТУЦІЙНИХ ЗМІН
НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ»

УДК 657

Анастасія Валова, Ольга Білоус

*Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Тернопіль,
Україна*

РОЗВИТОК ТА СТАНОВЛЕННЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ

Anastasia Valova, Olga Bilous

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil, Ukraine

DEVELOPMENT AND FORMATION OF THE TAX SYSTEM IN UKRAINE

Податкова система є ключовим елементом фінансової стабільності будь-якої держави. Вона не лише наповнює бюджет, а й слугує важливим інструментом регулювання економіки. В Україні формування податкової системи розпочалося з проголошення незалежності у 1991 році. За понад три десятиліття система еволюціонувала: від розрізнених радянських зборів до цілісної кодифікованої структури, яка поступово інтегрується у світову фінансову систему. Проте сучасні економічні виклики вимагають постійної адаптації податкового законодавства до нових умов.

На перших етапах розвитку податкова система в Україні відзначалася хаотичністю. Важливий крок уперед зробило запровадження закону «Про систему оподаткування», який заклав фундаментальні принципи оподаткування. Однак ця ініціатива зіткнулася із серйозними викликами, як-от гіперінфляція та брак досвіду роботи в умовах ринкової економіки. Поворотним моментом стало впровадження у 1998 році спрощеної системи оподаткування, що сприяло розвитку малого та середнього бізнесу. Водночас цей крок породив суперечки щодо справедливості розподілу податкового навантаження.

Ключова реформа була здійснена у 2010 році з ухваленням Податкового кодексу України. Документ став визначальною основою для подальшого вдосконалення відносин між державою та платниками податків. Його впровадження дало змогу уніфікувати процедури, зменшити кількість податкових платежів і чітко визначити права та обов'язки сторін. Надалі реформи сприяли лібералізації бізнес-середовища та зниженню ризиків корупції в системі адміністрування.

Сучасний етап розвитку неможливий без цифровізації. Запуск Електронного кабінету платника податків, автоматизація процесу відшкодування ПДВ та впровадження електронного документообігу докорінно змінили принципи взаємодії між платниками та податковими органами. Державна податкова служба поступово трансформується з фіскального органу на сервісну структуру, що орієнтована на потреби громадян та бізнесу. Це не лише покращує рівень податкової культури, а й стимулює добровільну сплату податків.

Однак цифровізація приносить і нові виклики. Активний розвиток електронної комерції, поширення криптовалют і глобалізація ринків вимагають включення України у міжнародну фінансову співпрацю, зокрема через імплементацію плану BEPS щодо боротьби зі зниженням бази оподаткування. Особливу увагу потрібно приділити врегулюванню питань оподаткування цифрових корпорацій і захисту даних у

кіберпросторі, що потребує не лише технологічних ресурсів, а й підготовки висококваліфікованих фахівців.

Повномасштабна війна внесла значні зміни в податкову політику країни. У відповідь на нові виклики держава була змушена запроваджувати екстрені заходи, зокрема ставку єдиного податку у 2% для підтримки бізнесу в умовах війни, а також військовий збір з 1,5% збільшено до 5%. Сьогодні головне завдання полягає у забезпеченні балансу між мобілізацією необхідних бюджетних ресурсів для оборони країни та уникненням надмірного тиску на економіку, яка перебуває у стані кризи.

Подальший розвиток системи тісно пов'язаний з євроінтеграційним курсом України. Оновлення правил щодо ПДВ, акцизів та митної політики відповідно до директив Європейського Союзу є ключовим кроком на шляху до членства в ЄС. Одним із важливих інструментів цього процесу була розроблена Національна стратегія доходів до 2030 року, яка окреслює план реформ для зміцнення фіскальної спроможності держави, однак військові дії вносять свої корективи в цей процес. У межах стратегії було передбачене поступове скасування тимчасових воєнних пільг, перегляд спрощеної системи оподаткування для уникнення зловживань, а також підвищення довіри громадян до податкових органів завдяки прозорості й цифровим технологіям. Такий підхід має створити надійну фінансову основу для відновлення країни та гармонізації національного законодавства з міжнародними стандартами.

Список використаних джерел:

1. Богдан, Т. П. Фіскальна політика в умовах воєнного стану / Т. П. Богдан. - Київ: Наукова думка, 2023. - 188 с.
2. Іванов, Ю. Б. Податкова система: підручник / Ю. Б. Іванов, А. І. Крисоватий. - Тернопіль: Карт-бланш, 2021. - 512 с.
3. Литвин, С. В. Етичні проблеми цифрових податкових технологій / С. В. Литвин. - Харків: ХНУ, 2022. - 145 с.
4. Міністерство фінансів України. Національна стратегія доходів до 2030 року. URL: mof.gov.ua.
5. Korolyuk T., Spivak S., Uhryn V., Kizyma A. Impact of Digitalization on the Tax System: New Approaches to Digital Taxation and Reporting. 2025 15th International Conference on Advanced Computer Information Technologies (ACIT). Šibenik, Croatia, 17-19 September 2025, pp. 420-424. DOI: <https://doi.org/10.1109/ACIT65614.2025.11185459>.
6. Співак С., Королюк Т. Формування стратегії оптимізації податкового навантаження суб'єктів малого підприємництва. Трансформація бізнесу для сталого майбутнього: дослідження, цифровізація та інновації: колективна монографія / за ред. д.е.н., проф. О. А. Сороківської. Тернопіль: ФОП Паляниця В.А., 2024. С. 73-81.